

Een golfbaan is meer dan alleen een terrein waarop u golf speelt. Op uw golfbaan kunt u veel aan natuurbescherming doen. Bij het aanleggen van een baan kunt u rekening houden met bijzondere planten en dieren. En ook door goed beheer kunt u veel doen. In dit artikel aandacht voor vlinders en libellen op de golfbaan. Hoe maakt u uw terrein aantrekkelijk voor deze prachtige dieren?

Auteur: Olga Kripps

Wie golft ziet ze vliegen Vlinders en libellen op de golfbaan

Natuurontwikkeling op golfbanen

In 1996 publiceerde de NGF samen met het Ministerie van LNV de resultaten van een onderzoek naar de mogelijkheden voor natuurontwikkeling op golfbanen. De Vlinderstichting was nauw bij dit onderzoek betrokken. In die tijd werkte ik zelf nog aan de Landbouwwuniversiteit en de vrouw van een collega van mij werkte bij de Vlinderstichting aan dit project. Ik herinner me de superenthousiaste verhalen aan de koffietafel over alle mogelijkheden om golfbanen vlindervriendelijk in te richten. Kars Veling van de Vlinderstichting, die nu aan dit project werkt, vertelt dat dit superenthousiasme in de loop van de jaren iets getemperd is. "De meeste kansen liggen in de aanleg en het beheer van een bloemrijke rough. Kleine golfbanen zijn al snel te klein voor een rough die vlinders genoeg te bieden heeft. Maar op grote golfbanen zijn er gelukkig volop mogelijkheden. En voor libellen is het een heel ander verhaal. Daarvoor zijn er meer mogelijkheden, ook op kleine golfbanen."

Wat kunt u doen?

In dit artikel vertel ik u wat u als greenkeeper kunt doen om uw terrein aantrekkelijk te maken voor vlinders en libellen. En hoe u het terrein zo kunt beheren dat deze mooie dieren zich ook op de lange termijn op uw terrein kunnen vestigen. Want wat is er nou leuker dan tijdens het golfspel vlinders of libellen tegen te komen die verder in Nederland zeldzaam zijn?

Voor libellen zijn er meer mogelijkheden, ook op kleine golfbanen

Libellen

Levenscyclus

De larven van libellen leven in het water en jagen op kleine waterdieren. Afhankelijk van de soort blijven ze enkele maanden tot een aantal jaar in het water. Uiteindelijk verpoppen ze en na een

tijdje komen de volwassen libellen tevoorschijn. Deze jagen in de lucht op vliegende insecten. Na de paring leggen de vrouwtjes eitjes in of vlakbij het water en de cyclus begint weer opnieuw.

Water

Libellen zijn voor hun levenscyclus dus afhankelijk van water. Door de waterpartijen op uw golfbaan goed te beheren kunt u zorgen dat libellen zich op uw golfbaan vestigen. Het belangrijkste hierbij is dat de waterkwaliteit goed is, van voedselarm tot matig voedselrijk. U hoeft de vegetatie niet in te zaaien. Wanneer de waterkwaliteit goed is, komt de juiste oevervegetatie vanzelf.

Aanleg

De grootte van de plas is wel van belang. Deze moet minimaal 50 m² groot en minimaal 1,5 à 2 meter diep zijn. In de zomer moet er minimaal 50 cm water in staan en het waterpeil mag niet te erg schommelen. Een flauw talud over een breedte van 5 à 10 meter is goed voor een goede

oevervegetatie. Wanneer u naast een plas ook andere waterpartijen op uw terrein hebt, kunt u deze beter niet allemaal met elkaar in verbinding brengen. Dan komen er namelijk overal vissen en dat is niet goed voor de libellenlarven. Wat wel goed is voor libellen is beschutting, vooral op het noordwesten.

Beheer

Het is belangrijk dat u de vegetatie niet te veel verstoort. Ga dus niet iedere 3 maanden de hele vijver opschonen, maar doe dit alleen wanneer het echt nodig is. U kunt het beste gefaseerd opschonen tussen half september en half oktober. Doe dit het liefst om de 5 à 10 jaar. Ook de oevervegetatie moet u zo min mogelijk maaien. Maai gefaseerd, bij voorkeur elk najaar 1/3 tot de helft van de beplanting.

Soorten libellen

Als u uw water goed beheert, kunt u diverse soorten libellen op uw golfterrein aantreffen. Welke soorten is afhankelijk van uw regio en het type grond van uw golfbaan. Algemene soorten die in alle gebieden wel voorkomen zijn de Grote roodoogjuffer, de Houtpantserjuffer, de Paardebijter, de Steenrode heidelibel, de Blauwe glazemaker, de Viervlek, en de Gewone pantserjuffer. Andere soorten zult u alleen in bepaalde gebieden aantreffen of zijn zeldzamer.

Vlinders

Waardplanten en nectarplanten

Voor vlinders zijn twee typen planten belangrijk: de waardplanten en de nectarplanten. De waardplanten zijn de planten waar de volwassen vlinder haar eitjes op legt. De rupsen die uit de eitjes komen eten van deze planten. Een aantal algemene vlindersoorten zoals bijvoorbeeld de

Dagpauwoog heeft brandnetel als waardplant.

Niet bepaald een plant die u op uw golfbaan zult koesteren. Andere soorten waardplanten passen beter in uw golfterrein. Zo passen pinksterbloem, rolklaver en veldzuring prima in een rough. Nectarplanten zijn bloeiende planten waaruit de vlinders nectar kunnen halen. Over het algemeen zijn vlinders minder kritisch over nectarplanten dan over waardplanten. Zorg daarom voor veel bloemen. Dat is niet alleen mooi, maar ook goed voor de volwassen vlinders.

Graslanden, ruigten en bosranden

Iedere soort vegetatie biedt kansen voor bepaalde vlindersoorten. Maar verreweg de meeste kansen liggen er in een goede aanleg en goed beheer van bloemrijke graslanden, ruigten en bosranden. Hieronder vertel ik u waar u rekening mee kunt houden.

Soort	Hogere zandgrond	Rivierengebied	Laagveen droogmakerij	Zeeklei	Duinen	Waardplant
Kleine vuurvlied	x	x	x	x	x	Schapezuring, Veldzuring
Hooibeestje	x	x	x	x	x	Grassen
Bruin zandoogje	x	x	x	x	x	Grassen
Zwartsprietdikkopje	x	x	x	x	x	Grassen
Icarusblauwtje	x	x	x	x	x	Vlinderbloemigen
Argusvlinder	x	x	x	x	x	Grassen
Oranjetipje	x	x	x	x	x	Pinksterbloem, Look zonder look
Kommavlied	x	-	-	-	x	Buntgras, Schapegras
Geelsprietdikkopje	x	-	-	-	x	Grassen
Aardbeivlied	-	-	x	-	x	Tormentil, Wateraardbei
Zilveren maan	-	-	x	-	-	Moerasviooltje
Duinparelmoervlied	-	-	-	-	x	Duinviooltje
Kleine parelmoervlied	-	-	-	-	x	Duinviooltje en andere viooltjes
Bruin blauwtje	-	x	-	-	x	Reigersbek, Ooievaarsbek

Bloemrijke graslanden

Bloemrijke graslanden kwamen vroeger veel voor doordat de landbouw extensief was. Maar door de komst van intensievere landbouw en het gebruik van mest zijn deze gebieden bijna allemaal verdwenen. Vooral op grote golfbanen kunt u bloemrijke graslanden creëren. Bijvoorbeeld door de rough langs de semi rough soortenrijk te maken.

Aanleg

Bloemrijke graslanden hebben matige tot matig voedselrijke grond nodig. In de praktijk betekent dit meestal dat u de grond moet verarmen. Als u al bij de aanleg zorgt voor een arme grond op de delen die als bloemrijk grasland zullen worden ontwikkeld, scheelt dat een boel werk en heeft u bovendien snel resultaat. U moet dan dus geen zwarte grond als afdeklaag gebruiken. Als de afdeklaag niet arm is moet u meestal de eerste jaren na aanleg twee tot drie keer per jaar maaien en het maaisel afvoeren. Daarna volstaat twee keer per jaar maaien op matig voedselrijke graslanden. Op voedselarme graslanden hoeft u zelfs maar 1 keer per jaar te maaien. Het ontstaan van een bloemrijk geheel gaat niet op alle grondsoorten even snel. Op zandgrond gebeurt dit meestal al na enkele jaren. Op kleigrond duurt dit veel langer. Soms is het nodig om in te zaaien met een mengsel van eenjarige, tweejarige en

meerjarige planten. Zorg er dan wel voor dat u inzaait met planten die van de nature in de omgeving van uw golfbaan voorkomen. U kunt ook inzaaien met een mengsel van een kruidenrijke berm uit de omgeving.

Beheer

Om de vlindersoorten te behouden is het belangrijk dat u maximaal twee keer per jaar maait en dat u dit gefaseerd doet. Zorg ervoor dat de delen die u maait niet te groot zijn want met maaien verwijdert u niet alleen dekking en voedsel, maar ook een deel van de eieren, rupsen of poppen. Dus maai niet steeds één aaneengesloten deel, maar deel het grasland op in kleinere delen en maai dan iedere keer de helft van deze delen. Wanneer u één keer per jaar maait, doe dat dan tussen half augustus en half september. Wanneer u later maait herstelt de vegetatie te weinig voor de winter, zodat er voor overwinterende rupsen geen voedsel en beschutting is. Maait u twee keer per jaar, maai dan de eerste keer in de eerste helft van juni en de tweede keer tussen half augustus en half september.

Ruigten

Ruigten komen voor op matig voedselrijke bodem en bestaan uit meerjarige, hoge kruiden zoals Boerenwormkruid, Akkerdistels en Bereklaauw. Deze begroeiing komt van nature voor op de overgang van grasland naar bos, langs oevers en op open plekken die met rust worden gelaten. Ruigten hoeven maar eens in de 2-5 jaar gemaaid te worden. Zorg ervoor dat u dit gefaseerd doet en dat u niet te grote aaneengesloten delen maait. Maai in het najaar en maai ieder jaar 1/5 deel tot de helft van de vegetatie.

Soorten vlinders

Als op een golfterrein bloemen bloeien komt u al snel algemene dagvlinders als Witjes, de Daggauwoog en de Kleine vos tegen. Wanneer

u uw golfterrein natuurvriendelijk beheert kunt u ook soorten die hogere eisen aan hun omgeving stellen tegenkomen. Dit zijn het Icarusblauwtje, de Kleine vuurvlinder en het Bruin zandoogje. Andere soorten zoals het Oranjetipje en de Argusvlinder komen alleen voor wanneer u op uw terrein rekening houdt met deze soorten en wanneer deze in uw omgeving voorkomen. Het hangt er natuurlijk ook vanaf op wat voor soort grond uw golfterrein zich bevindt en welke waardplanten aanwezig zijn. In de tabel vindt u welke soorten graslandvlinders in welke regio te verwachten zijn en wat hun waardplanten zijn.

Bosranden

Veel soorten vlinders zijn afhankelijk van geleidelijke overgangen van bos via een struikzone en een ruigtezone met veel nectarplanten naar een kruidenrijk grasland. Bovendien hebben veel soorten graslandvlinders beschutting nodig van

Soort	Hogere zandgrond	Rivierengebied	Laagveen droogmakerij	Zeeklei	Duinen	Waardplant
Citroenvlinder	x	x	x	x	x	Sprokehout, Wegedoorn
Gehakelde aurelia	x	x	x	x	x	Hop, Brandnetel, Ribes
Oranjetipje	x	x	x	x	x	Pinksterbloem, Look zander look
Daggauwoog	x	x	x	x	x	Brandnetel
Landkaartje	x	x	x	x	x	Brandnetel
Koelvinkje	x	-	-	-	x	Grassen
Bont zandoogje	x	-	-	-	x	Grassen
Groot dikkopje	x	x	-	-	x	Grassen
Eikepage	x	-	-	-	x	Eik
Bruine eikepage	x	-	-	-	x	Eik

Aardbeivlinder

Hooibeestje

Common blue

een bosrand. Vooral randen die op het zuiden zijn gelegen zijn belangrijk.

De meeste kansen liggen in de aanleg en beheer van een bloemrijke rough

Aanleg

Bij de inrichting van uw golfbaan kunt u met deze vlindersoorten rekening houden door geleidelijke overgangen te maken van bos naar grasland via een struiken- en ruigtevegetatie. Het is belangrijk dat u bomen en struiken plant die van nature in uw omgeving thuishoren. In de bosrand kunt u inhammen maken, bij voorkeur aan de zuidkant. Vooral de Gehakelde aurelia houdt van dit soort inhammen.

Beheer

Net als bij ruigtes geldt voor ruigteranden langs

de bosstroken dat deze niet te vaak moeten worden gemaaid. Maai gefaseerd, maai niet te grote aaneengesloten stukken en maai eens in de twee à vijf jaar. Veel vlindersoorten hebben ruigtes nodig om te overwinteren. Zorg er daarom voor dat er ook in de winter ruigte aanwezig is.

Soorten vlinders

In de tabel hieronder vindt u de vlindersoorten die u kunt aantreffen in bosranden. In de tabel staat ook welke waardplanten deze vlindersoorten hebben. Het Oranjepijpje is in deze tabel een speciaal geval. Dit is een vlinder die op natte graslanden voorkomt. Maar de rupsen verpoppen zich op houtige stengels. Daarom komt deze vlinder alleen maar voor op natte graslanden die zich binnen enkele tientallen meters van een bosrand of struikenrand bevinden.

Heiden

Een heideterrein is alleen aan te leggen op voedselarme zandgronden. Er zijn diverse soorten

heidenvlinders zoals de Heivlinder, het Groentje en het Heidegentiaanblauwtje. Maar deze soorten vlinders komen slechts zeer lokaal en in lage aantallen voor. De kans dat deze soorten zich op uw golfterrein vestigen is daarom erg klein. Maar u kunt natuurlijk een poging wagen. Heeft u heide op uw golfterrein, zorg dan voor variatie met jonge en oudere heideplanten, open plekken, stukjes met grassen en af en toe een boom of stuik. Maaien of plaggen moet gefaseerd gebeuren. Een richtlijn hierbij is dat u elk jaar 1/15 tot 1/20 deel plagt of 1/7 tot 1/15 deel maait.

In de praktijk

Hoe gaat het natuurvriendelijk beheer samen met een spelletje golf? In het algemeen zal dit geen probleem zijn. Want de delen die vlinder- en libel-vriendelijk worden ingericht, water, bloemrijke graslanden en ruigtes, zijn juist die delen waar de de bal (hopelijk) het minst vaak terecht komt. Dus tijdens het spel verstoort u geen vlinders of libellen. En moet u eens behandelen tegen bijvoorbeeld schimmels dan is dat ook geen probleem. Want spuiten tegen schimmels doet u op de green die zoveel gemaaid wordt, dat vlinders daar toch al geen kans hebben. Dus als u netjes alleen de green spuit en dat niet doet bij harde wind, zal dat geen probleem voor de vlinders en libellen zijn.

Kortom, met een beetje meer kennis, aandacht en werk kunt u veel doen voor vlinders en libellen op uw golfbaan. En ziet u ze hopelijk binnenkort vliegen.

Met dank aan Kars Veling van de Vlinderstichting voor informatie en het beschikbaar stellen van de foto's.

Bron: Natuur op Golfbanen, 1996. Nederlandse Golffederatie, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij. delijke overgangen te maken van bos naar grasland via een struiken- en ruigtevegetatie. Het is belangrijk dat u bomen en struiken plant die van nature in uw omgeving thuishoren. In de bosrand kunt u inhammen maken, bij voorkeur aan de zuidkant. Vooral de Gehakelde aurelia houdt van dit soort inhammen.